

EL MODEL CATALÀ DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

David Jou

El domini lingüístic del català s'estén sobre 68.000 km² en els quals viuen 11.300.000 persones. Actualment està dividit en set territoris que, al seu torn, depenen de quatre estats: Andorra, Espanya, França i Itàlia, si bé la major part de superfície i població, uns 63.000 km² i poc menys d'11 milions de persones, estan situades a Espanya.

El coneixement de la llengua catalana en aquests territoris és dispar a causa de la diversitat de les realitats històriques i polítiques, però en conjunt el nombre de persones que saben parlar-la és d'uns SET MILIONS DUES-CENTES MIL, i el de les que, sense parlar-la, la poden entendre és de més de DOS MILIONS SIS-CENTES MIL. Això permet afirmar que entenen el català més de 9.800.000 persones, és a dir, el 87% de la població del seu domini lingüístic.

La situació actual de la llengua catalana a Catalunya és el resultat d'un procés doble: el de substitució lingüística del català pel castellà, que es va iniciar al segle XVIII i va tenir el seu pitjor moment entre els anys 1939 a 1975, i el de recuperació, en el qual cal distingir un procés de recuperació literària i de codificació lingüística, conegut com a Renaixença, sorgit a la segona meitat del segle XIX seguit d'altres moviments romàntics, en especial el Risorgimento italià, i el de recuperació política, iniciat després de la dictadura, l'any 1980, a l'empara de l'Estatut d'autonomia, seguint els precedents de la Mancomunitat (1914-1923) i la Generalitat republicana (1931-1939). Dedicarem la nostra atenció a aquest darrer procés en aquesta exposició.

1.2 Un intent de substitució

Per comprendre la situació sociolingüística de Catalunya no es pot oblidar l'intent de substitució lingüística que hi va organitzar l'Estat espanyol, un procés en el qual hi han influït tres fenòmens que, si bé son semblants als que han generat altres processos de contacte de llengües i, en definitiva, de substitució lingüística, també el singularitzen. Són:

• La prohibició del català i la imposició del castellà iniciada en el segle XVIII a l'Administració de justícia i als àmbits oficials i continuada després a l'ensenyament i a diverses àrees. En els anys 1939-1975 va ser prohibida tota mena de presència pública, fins i tot a la predicació religiosa i a les converses telefòniques. Va ser prohibida l'edició de llibres i de periòdics, l'ensenyament es va fer obligatòriament només en castellà

• La immigració a gran escala del període 1950-1975. En aquest temps van venir a Catalunya, procedents d'altres territoris de l'Estat espanyol, gairebé dos milions de persones. Només en el període 1962-1965 van arribar-hi 415.482 persones procedents de la resta d'Espanya, les quals es van instal·lar majoritàriament a les ciutats del voltant de Barcelona,

• L'eclosió dels mitjans de comunicació de masses, especialment de la ràdio, la televisió i el cinema, que per raó dels imperatius polítics dels anys 1940-1975 van funcionar exclusivament en castellà, cosa que ha facilitat que el monopoli lingüístic perduri en molts d'aquests àmbits en benefici de les grans empreses

espanyoles o multinacionals que al·leguen raons de mercat per continuar servint en castellà un territori en el qual tothom comprèn el castellà.

Tot plegat va comportar que l'any 1975 només un 14% de la població sabia escriure en català i més del 25% no el comprenia. El català no s'ensenyava a l'escola i no existia ni un sol diari en aquesta llengua. No hi havia emissions de televisió ni de ràdio, ni n'existia cinema llevat d'algunes pel·lícules esporàdiques i l'edició en català era molt feble. Tota la documentació oficial i econòmica es redactava en castellà. El català era a les portes de la desaparició com a llengua de relació i de comunicació i resultava fàcilment equiparable amb altres llengües amenaçades d'extinció en el continent europeu, com són l'occitana, la bretona, la gal·lesa, la basca, la gallega o la frisona.

1.3 Les bases d'una política de recuperació

El 1977 la situació política va canviar d'una manera substancial en favor de la recuperació de les institucions, la llengua i la cultura catalanes. L'article 3 de la Constitució espanyola de 1978 estableix que el castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat i que les altres llengües espanyoles també són oficials en les comunitats autònomes respectives d'acord amb els seus estatuts d'autonomia.

L'article 3 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979 estableix que "la llengua pròpia de Catalunya és el català" i que el català és l'idioma oficial de Catalunya, com també ho és el castellà, oficial a tot l'Estat espanyol. Finalment estableix que la Generalitat ha de garantir l'ús normal i oficial dels dos idiomes, ha d'adoptar les mesures necessàries per assegurar-ne el coneixement i ha de crear les condicions que permetin arribar a la igualtat plena pel que fa als drets i deures dels ciutadans de Catalunya.

A l'empara d'aquesta normativa constitucional, el Parlament i el Govern de Catalunya han fet una política de suport de la llengua catalana que té com a objectius bàsics:

- que tots els ciutadans de Catalunya coneguin a bastament les dues llengües oficials;
- que el català tingui la presència que li correspon com a llengua pròpia del país en totes les relacions públiques.

El marc legislatiu necessari per a aquesta política el va oferir, en una primera fase, la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, aprovada per unanimitat en el Parlament català, que va permetre al Govern seguir una política activa en tres camps, als quals més endavant farem referència:

- L'administració catalana.
- L'educació obligatòria.
- Els mitjans de comunicació institucionals.

En una segona etapa, l'actuació del Govern en la matèria l'estableix la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, que es va aprovar amb el vot del 80% dels diputats del Parlament de Catalunya amb la voluntat de desenvolupar d'una manera íntegra el marc lingüístic establert per l'Estatut amb una regulació general que no es limités a aspectes sectorials i adequar la normativa als canvis tecnològics, culturals, polítics i socials, com també a l'evolució del dret lingüístic a Espanya i a Europa. La nova llei té entre els seus objectius principals:

- Desenvolupar els principis jurídics de llengua pròpia i doble oficialitat per tal de reforçar institucionalment la llengua dèbil.
- Consolidar la política feta pel Govern a l'empara de la Llei de 1983 en matèria d'administració pública, educació i mitjans de comunicació institucionals.

- Millorar la regulació de l'ús del català en el món del dret i, especialment, en notaries, registres públics i Administració de justícia.
- Establir una normativa que permeti el foment de l'ús del català en:
  1. indústries culturals i de la llengua,
  2. mitjans de comunicació privats,
  3. el món socioeconòmic.

3. ALGUNES REALITZACIONS DESTACADES

Sovint es té la temptació de mesurar les actuacions de suport a una llengua separadament les unes de les altres sense relacionar-les entre elles, o fer graduacions entre unes de més importants i unes altres de secundàries. De fet, això no és possible si es pretén que la llengua concernida, en el cas de Catalunya la catalana, sigui una llengua apta per a totes les funcions.

Per seguir el guió proposat, em referiré només a sis realitzacions que marquen diferències o coincidències amb la política feta al Quebec en suport. Deixaré al marge polítiques tan essencials per al prestigi de la llengua i la seva implantació social com la política de foment de la creació literària, la política de llibre, la de cinema i audiovisual, la relativa a la informàtica, Internet i les aplicacions lingüístiques que hi són associades, les telecomunicacions, la política de televisió, la universitat, el teatre i la cançó o el món empresarial i els serveis socials, des de la sanitat als transports públics.

Les sis realitzacions escollides són, dues de treball de base, intersectorials, que afecten alhora el corpus i l'estatus de la llengua, com són les relatives a la toponímia i a la terminologia, dues que tenen per fonament serveis públics prestats per la pròpia Generalitat, com són l'educació i l'administració, i finalment, altres dues en les quals la Generalitat ha incidit per mitjà de mesures de foment mixtes, a base de subvenció, actuació directa o regulació, com són la política de premsa i la de radiodifusió.

3.1. La normalització i l'oficialització de la toponímia catalana

Els noms que designen els llocs d'un territori tenen una funció alhora tècnica i cultural. Tècnica perquè els referencien geogràficament, i cultural perquè vehiculen informació sobre la cultura, la llengua o els costums d'aquells que els van anomenar i actuen com a lligam entre la llengua, el territori i els seus pobladors. En aquest sentit la toponímia catalana és un patrimoni col·lectiu que cal salvaguardar com a part del patrimoni lingüístic i cultural de Catalunya

Per superar aquesta etapa, la va establir que els topònims de Catalunya tenien com a única forma oficial la catalana

3.2. La política terminològica

Perquè el català sigui present a la vida cultural, econòmica, social i científica cal fomentar-ne l'adaptació a les noves necessitats comunicatives que sorgeixen a la societat actual. Cal que el català, com de fet totes les llengües realment vives, es doti de manera constant de les unitats lèxiques necessàries per designar els nous objectes i definir els nous conceptes que apareixen cada dia en la vida quotidiana o en el discurs més especialitzat.

En el cas del català, per acord entre el Departament de Cultura i l'Institut d'Estudis Catalans com a autoritats competents, respectivament, de la política i de la normativa lingüística, l'any 1985 es va constituir el Centre de Terminologia TERMCAT, que avui és un consorci el finançament del qual garanteix el Departament de Cultura. el TERMCAT (www.termcat.es) s'ha ocupat especialment

- d'organitzar la revisió dels termes catalans i la normalització dels neologismes que ho requereixen,

- elaborar els recursos terminològics necessaris per facilitar l'ús del català en els àmbits socioeconòmic, tècnic i científic,
- donar suport terminològic a l'Administració
- posar a disposició de la societat la informació i els recursos d'interès terminològic.

3.3. El sistema educatiu

Des del curs 1978/1979 l'ensenyament de la llengua catalana va ser assignatura obligatòria en el sistema educatiu. Però la seva implantació va ser progressiva i lenta perquè va exigir un procés complex per reclutar professors titulats en filologia catalana (escassos fins aquella data) i de reciclatge del professorat que ja hi havia, que no es va poder iniciar fins al curs 1980/1981, quan la Generalitat va assumir les competències i els mitjans en matèria d'educació.

La Llei 7/1983 va instituir un sistema de conjunció lingüística en virtut del qual no s'havien de separar els alumnes en centres diferents per raó de llengua. A partir del setembre de 1983 va començar un procés de reconversió escolar amb l'objectiu que el català no fos solament una assignatura obligatòria, sinó també la llengua d'ensenyament, i que els alumnes no només no fossin separats en centres diferents, sinó tampoc en aules diferents. En virtut d'aquesta normativa, el català és la llengua vehicular i d'aprenentatge

Els articles 20 i 21 de la Llei de política lingüística consoliden aquest sistema d'acord amb el qual,

- L'ensenyament del català i del castellà ha de tenir garantida una presència adequada en els plans d'estudi, de manera que tots els infants, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament les dues llengües al final de l'educació obligatòria. Per això, tots els nens i nenes de Catalunya reben les mateixes hores de llengua i literatura catalana que de llengua i literatura castellana. Igualment reben ensenyament obligatori d'una tercera llengua. En concret 140 hores lectives per a cada llengua al cicle inicial de primària i altres 140 hores en els cicles mitjà i superior i 3 crèdits per a cada llengua en cada un dels dos cicles de l'educació secundària obligatòria. A l'ensenyament de batxillerat s'estableixen 4 crèdits per a cada llengua,
- L'alumnat no pot ser separat en centres ni en grups classe diferents per raó de la seva llengua habitual, i
- El català és la llengua vehicular i d'aprenentatge en l'ensenyament no universitari. Atès el caràcter obert de la societat catalana, que rep fluxos immigratoris importants, la Llei preveu que l'alumnat que s'incorpori tardanament al sistema educatiu ha de rebre un suport especial i addicional d'ensenyament del català. En aquest sentit s'organitzen, tallers de llengua específics (130 amb 1.556 alumnes, que representen el 0,14% del total, el curs 1998-1999) i grups especials de conversa, que el curs 1998-1999 han atès uns 2.000 alumnes.

El resultat d'aquest sistema, des de l'òptica de la llengua, es considera molt positiu. D'una banda, perquè afecta gairebé un milió d'alumnes, que són la població escolar de Catalunya i, d'altra banda, perquè les dades del cens lingüístic en demostren l'eficàcia.

Segons el cens de 1996, el 99,2% dels nens d'entre 10 i 14 anys (escolaritzats amb aquest sistema) entenia el català, el 95,3 el parlava i el 87,2% l'escriu. Si es tenen en compte les dades demolingüístiques a les quals abans ens hem referit (poc més del 50% de la població té el català com a llengua habitual), es pot observar fins a quin punt és positiu, tant per a la llengua com per a la cohesió de la societat, aquest model d'escola integradora i catalana, més encara si això es fa sense disminuir gens ni mica el coneixement del castellà per part de la població alfabetitzada.

3.4. L'Administració catalana

La Llei 7/1983 va preveure la validesa de totes les actuacions administratives fetes en català i va establir que el Govern i els ajuntaments havien de dictar una normativa reglamentària per establir-ne l'ús en les activitats administratives. Segons el Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, totes les actuacions internes es redacten en català i que el català és l'única llengua dels impresos i la senyalització. Igualment, les comunicacions de la Generalitat amb els ciutadans i amb altres administracions que radiquin a Catalunya o en altres territoris en què el català sigui oficial es redacten en català.

Per tal de fer possible l'ús del català com a llengua de treball i llengua de servei a l'Administració va caldre estendre'n el coneixement, especialment l'escrit, entre el personal al seu servei. I així ho va fer establint

- l'ensenyament personal per mitjà de centenars de cursos als funcionaris (l'any 1999 encara se'n van oferir uns 500) i la publicació de formularis i de lèxics sectorials específics.
- l'exigència del coneixement de l'idioma com a requisit per accedir a la funció pública. Això es va establir a la Llei 17/1985, de 23 de juliol, de la funció pública de la Generalitat, que el Govern espanyol va impugnar davant del Tribunal Constitucional, per bé que aquest, a la Sentència 46/1991, de 28 de febrer, la va considerar adequada a la Constitució i a l'Estatut tal com hem esmentat més endavant. L'article 11 de la Llei 1/1998 ha establert de manera expressa, com a mesura de política lingüística, que "En el procés de selecció per a accedir a places de personal de l'Administració de la Generalitat, de l'Administració local i de l'administració i serveis de les universitats, inclòs el personal laboral, s'ha d'acreditar el coneixement de la llengua catalana, tant en l'expressió oral com en l'escrita, en el grau adequat a les funcions pròpies de les places de què es tracti, en els termes establerts per la legislació de la funció pública". Actualment hi ha en procés d'elaboració un decret que desplega aquesta norma concreta.
- La consideració com a mèrit en tots els concursos de trasllats dels certificats de coneixement de català.

Tot això va exigir l'establiment d'un sistema d'avaluació i certificació del coneixement del català per mitjà d'unes proves a les quals poden presentar-se tots els ciutadans de més de 16 anys que vulguin acreditar-lo al marge de la seva titulació acadèmica. Aquestes proves, que administra la Direcció General de Política Lingüística,

3.5. La premsa en català

L'any 1939 es va prohibir la premsa en català. Van deixar de publicar-se, doncs, alguns dels diaris més importants de Barcelona, com eren La Veu de Catalunya i La Publicitat (cada un amb 40.000 exemplars de vendes diàries l'any 1935) i La Humanitat, El Matí, o L'Instant amb una mitjana de 18.000 exemplars venuts cada dia) i d'altres que existien a les ciutats més importants de Catalunya. La prohibició va estar vigent fins a l'any 1976 en què va aparèixer l'Avui. Mentrestant l'única premsa possible era en castellà i això, juntament amb la prohibició del català a l'escola durant tants anys, va afectar els hàbits de lectura dels catalans fins al límit que tenir premsa en català ha estat un dels objectius més difícils d'assolir en els darrers vint anys.

La Llei 7/1983 va preveure ajuts a la premsa escrita en català, uns ajuts als quals dona continuïtat, amb una millor sistematització, la Llei 1/1998. D'acord amb aquesta normativa, el Departament de Cultura ha atorgat ajuts a la premsa íntegrament escrita en català que consisteixen en un ajut automàtic d'aproximadament cinc pessetes per exemplar venut a tota la premsa periòdica professional i uns ajuts per a projectes de modernització o per a la catalanització de periòdics.

Darrerament, a partir de 1997, aquests ajuts han previst també el suport a versions catalanes de diaris que s'editen en castellà. Es tracta d'una estratègia, iniciada fa molts anys per un setmanari religiós, Catalunya Cristiana que ara ha estat possible d'aplicar a grans diaris amb intervenció de sistemes de traducció automàtica o assistida al diari de Lleida Segre i al de Barcelona El Periòdico de Catalunya.

CONGRÉS MUNDIAL SOBRE POLÍTQUES LINGÜÍSTIQUES
CONGRÈS MONDIAL SUR LES POLITIQUES LINGUISTIQUES
CONGRESO MUNDIAL SOBRE POLITICAS LINGÜÍSTICAS
WORLD CONGRESS ON LANGUAGE POLICIES

Barcelona, 16-20 d'abril de 2002
